

og renser blodet«. Vin drukket med de pulveriserede frø »giver kvinderne deres tabte mælk igen«. Er man bidt af hugorm eller andet giftigt dyr, skal drikkes oksetungevand, såret bades dermed og pålægges bladene. Linned vædet med destilleret vand af blomsterne tjener til omslag på betændte øjne, alle dele af planten, knust og kogt i vin til omslag på smertende lænder.

Simon Paulli 1648, 31: på apotekerne bliver hvert år destilleret vand af blade og stængler og tilberedt et farmaceutisk syltetøj »nyttigt når hjertet slår for hårdt, når nogen er melankolsk såvel som i grasserende pesttid«; de tørre blomster blandes i drik til melankolikere.

Valleudtræk af blomsterne indgår i middel for vattersot (1674; 4). Hævet tandkød skylles med vandafkog (5). Saften blev forhen anbefalet som kølende lægemiddel (o. 1800; 6).

Rod, blade og blomster anføres i farmakopeen 1772; blomsterne var bestanddel af Hans Christensen Bartskaers aqua vitæ (1596; 7).

Roden indgår i råd for hestens fibel; blandet med hundeeskrementer lægges den på kvæstelser efter fjernet galde (1700-t; 8), med salt til får mod snive, med malurt og salt mod dets skab (9).

Et husdyr, som er forhekset eller bidt af giftigt dyr, skal æde stilke af »buglosa eller tungeurt« (10).

LITTERATUR: (1) 343 76,152 jf. 254; (2) 15 79 jf. 81; (3) 841 1577,50,117; (4) 49d 3,126 sml. 412 73f; (5) 665 g 9; (6) 739 2,1800,39; 398 1806,176; (7) 747 128f; (8) 83 43,91; (9) 83 280,290; (10) 1008 4,1916, 329 (o.1820); 328f 2,104.

ANDEN ANVENDELSE

De unge blade kan om foråret spises til kål; blomstersaften kogt med alun farver grønt, af roden fås et rødt farvestof til spiritus i termometre; gnides hænderne med den pulveriserede rod og top i udtræk af rude, kan man let fange fisk (o. 1800; 1). Kvægfoder indeholdende oksetunge kan give mælken en blå farve (1801, 1839; 2).

Børn træder blomsterne på snor til »perlekranse«, armbånd etc. (3) og suger nektar af kronrøret – »de har lagt mærke til, at humlebieerne kun suger af de blå, ikke af de røde blomster, og gør derfor det samme« (4); sml. navne s. 78.

LITTERATUR: (1) 576 4,1799,404; 739 2,1800,39; 398 1806,176; 670 (tillæg) 1,1801,39; (2) 83 188; (3) 854 22,1960,15; (4) 455 16/1 1949.

Forglemmigej. (EH).

Forglemmigej, *Myosotis*

De to smukkeste og mest påagtede af vor floras otte arter er ENG-FORGLEMMIGEJ, *Myosotis palustris* og SKOV-FORGLEMMIGEJ, *Myosotis silvatica*, som bliver 15–40 cm høje og har store (7–9 mm brede) smukt lyseblå, i midten gullige blomster. Dyrkes også som prydplanter. MARK-FORGLEMMIGEJ, *Myosotis arvensis*, har meget mindre, blå blomster.

NAVN OG SYMBOLIK; PROSA OG POESI

Forglemmigej 1688ff (forglem mig icke) er et oversættelselån fra tysk, hvor navnet kendes o. 1560ff, før den tid gjaldt det især Tveskægget Ærenpris, se nedenfor og s. 55. Blåt er troskabens symbolske farve, blomsten udtrykker i blomstersproget mellem elskende et håb eller forlangende om ikke at blive glemt. Efter 1800 mange former: *glemmigikke* 1808, 1814, *glemmigej* 1815ff; Mors, Fyn, Bornholm – etc. (1) og ligesom *kærminde* overført til andre planter med lignende blå blomster, se s. 55.

Nogle sagn eller legender, som i deres oprindelse næppe er danske, beretter om navnets tilblivelse:

Da Gud havde skabt væksterne og givet dem navne, kom en lille blomst fra bækken og sagde, at den var blevet glemt; Vorherre svarede: Jeg glemmer dig ikke, og du vil heller aldrig glemme mig, for dit navn skal være Forglemmigej! (2); blomsten erklærede, at den havde glemt sit navn, og Gud sagde: du hedder jo Forglemmigej! Ved vandet står den stadig og grunder over ordene, og når blomsten plukkes, siger Gud: Forglem mig ej! (SFyn; 3). – To elskende gik over en eng, han sank gennem hængedyndet, greb efter den lille blå blomst og kastede den som en sidste hilsen til pigen med råbet: Forglem mig ej! (4).

Den kan betragtes »som vor nations særegne yndlingsblomst blandt de urteagtige planter og svarende til bøgen blandt de træagtige« (1885; 5); man vil ikke let kunne se på en forglemmigej uden at mindes trofaste, kærlige øjne, og det ydmyge, men frimodige i dens stilling taler ligesom bønnerne »Forglem mig ej!« (6). »Digterne har forlængst givet denne plante udødelighed ved deres vers; den er endnu de elskendes yndlingsblomst, og venner skænker hinanden den til minde« (1800; 7), »den har længe været brugt blandt nordboerne som et symbol på kærlighed og venskab« (1821; 8): Du vil på din fjerne vej · bevare tankens glemmigej · fra ven og fra veninde *J. L. Heiberg*. Vandrer! lad mig sidde ene · her blandt dødens mindstene · med en krans af glemmigej, · den vil jeg på graven lægge · og med tårer kransen dække! *I. G. F. Garbrecht* 1823. »Man har opfattet blomsten som symbol på troskab, og den anvendes vel endnu [1885] som troskabens pant og som lønligt bud mellem elskende hjerter« (5), giver karlen den unge pige en buket forglemmigej, er det tegn på hans sympati (NFyn o. 1900), når pigerne sidder på marken og binder krans af forglemmigej, synger de altid om kærlighed (NFalster o. 1900) (9). Grevinde Danner fik af Frederik VII en ring med to forglemmigej af emaille, det var hendes såkaldte »tænkering«.

Blomsten blev i 1800-t's slutning tegnet og malet på alle mindegaver, broderet på lampebakker og morgensko, sofapuder med Amor og Psyke i en krans af forglemmigej var et meget yndet motiv. Der kom forglemmigej i begravelseskrans og brudebuketter, den lille beskedne blomst fulgte menneskene i sorg og glæde (10). Også senere er forglemmigej blevet anvendt i brudebuketter og til mindekrans, f.eks. over por-

trætter (11), blomsten er bomærke for fotograf Kehlet, – »i en grad, som kun få andre blomster foræres den væk eller plukkes, når man vil sige noget ganske bestemt med en blomst; har man en blå forglemmigej, behøver man ingen ord. . . som en rest af en fjern fortid med en vis glans over sig har vi forglemmigejen – blomstersprogets ypperste repræsentant i dagliglivet i 1950'erne« *Johannes Tholle* (12). Landsforeningen for Evnesvages Vel sælger i september Forglemmigej-mærket, og et lille udmærkelsestegn »Forglemmigej-sløjfen«, indstiftet 1962 af Beder Gartnerskole og elevforening, gives den, der indlægger sig fortjeneste indenfor gartnerfaget eller gartnerskolen (13). Da planten som regel blomstrer i juni, er den blevet en grundlovsdagens blomst (12).

Under krigen 1864 blev reservesoldaterne i lange lyseblå kapper kaldt *forglemmigejer*; øgenavnet gik i arv til Estrup-tidens (1885–94) lyseblå gendarmer (14). – Tønder ligningskommission fik 1955 overrakt en buket forglemmigej af en skatteyder, der var tilsagt for tiende gang (15).

Fremmed står du [Thorvaldsen] hist blandt sydens blommer [=blomster] · med dit øjes blå forglemmigej *H. V. Kaalund* (16); du ler til mig fra breddens friske grund · som tusind øjne kærlige og milde; · sig dråber vugged' i det lyse blå · lig tårer i et øjes dybe himmel *Vilhelm Gregersen* (17); hendes øjne var glansfulde og blå som forglemmigejer *Martin A. Hansen* (18); en mosaik af bittesmå porcellænsøjne (a), forglemmigejerne stod tæt, tæt. . . hun [tænkte] altid på denne plet, når de sang om stjernetæpper lyse-

Forglemmigej som markesymbol.

Estrupsk gendarm i sin forglemmigej-blå uniform. Det kgl. Bibliotek.

blå (b) *Ellen Raae* (19). Et lille grønt og saftigt bundt · en frodig plantehimmel · med lyseblå blomster strøet rundt · en yndig stjernevrimmel *Knud Rasmussen* (20); for Sirius har vi forglemmigej · og af mælkebøtter har vi en mælkevej *Chr. Richardt* (21). Et bed forglemmigejs himmelmalte skåle · sig løfter i en haves birkeskygge *Viggo Stuckenberg* (22), engkarse og forglemmigeje · som hvid og blå emalje *Otto C. Fønss* (23). I lyseblå natdragt, let og fin, · bag perleklare duggardin, · du lignet en snehvidelil, · så frisk og bly og myg og mild *Betty Tofte* (24). Forglemmigej – en lille blomst på jord, og dog en blomst, som gemmer tusind minder; Forglem mig ej – et simpelt lille ord, og dog et ord, som hjerterne forbinder.

Vilh. Gregersen (17)

Tiåret 1911–20 blev forglemmigej nævnt 73 gange i 185 danske digteres poesi.

Anton Andersen, Forglemmigej (26); Emil Bønnellycke, Forglemmigej (27); Marinus Børup (28); Hedeveg Herlov-Hansen (29).

Kærminde 1793ff (især til eng-forglemmigej) blev opfundet af E. Viborg i stedet for det »egoistiske« forglemmigej; navnet vandt hurtigt udbredelse – ikke blandt botanikere, men i poesien, allerede fire år efter (1797) anvendes det før-

ste gang i dansk digtning af Malthe Conrad Bruun (Poetiske Forsøg I, 190f) og snart var det dens mest benyttede planteord. Adam Oehlenschläger bruger det fra 1803; de blå safirer finder · du lavt ved træets stærke rod · som smilende kærminde (Aladdin, 1805), kærminde kaldes jeg blandt dalens piger. · Jeg var en lille blå, en kærlig blomst (Hakon Jarl, 1807). Af N. F. S. Grundtvig anvendes kun bøg og rose oftere end kærminde, som må have været hans yndlingsblomst; han kalder den »halvsøster til rosen rød« og »paradis-kærminde«, bruger udtryk som kærmindelig, kærmindeøjne, kærmindeblå osv.; dansken har hjemme, hvor bøgene gro · ved strand med den fagre kærminde (1820); digtet (1856) om Istedslaget »Det var en sommermorgen...« hedder Kærminde-Sangen, i »Nu skal det åbenbares« (1834) – »Kærminde til kong Frederik den Sjettes krans« – står: Ja, kæden af kærminde · man sagtens prise tør, · jo stærkere den binder, · des friere den gør.

For Schack Staffeldt (d. 1826) er livet en stor himmelblå kærminde, romantikkens blå blomst, længselens, erindringens og mystikkens symbol. Chr. Winther bruger i Hjortens Flugt (1855) blomsten som kærlighedens sindbillede: O, yndigste kærminde, – O, lyseblå kærminde, o, elskovs rose sød. Mads Hansen skriver i sin grundlovssang (1867): Denne dag glemmes ingensinde, · skovens fugl, markens blå kærminde · fejrer den.

Perioden 1800–09 udgør kærminde ca. 66 promille af samtlige dansk digtnings planteord, 1800–50 gennemsnitlig ca. 38 promille, men fra århundredets midte falder tallet stærkt som reaktion på romantikkens overdrevne kærminde dyrkelse; 1910–20 er hyppigheden helt nede på ca. 8 promille, men endnu 1924 anvendes blomsternavnet efter »klassisk« forbillede: Danmarks unge sønner blødte fjernt på fremmed jord, · troskabs blå kærminde over deres grave gror *A. J. Gejlager* (30).

Forglemmigej og kærminde nævnes også jævnsides, således i en anonym døgnviser o. 1800: Hun var en glemmegej · på en sommeraftenvej · med kærmindeblikke (12); taknemlighedens forgetmigej, · en lille himmelblå kærminde *Adam Oehlenschläger* (31), den nordiske kvinde ligner den lyse forglemmigej ved bækken rand... ligner mange, mange små kærminde, som knapt ånder, men dog er til med duft og blomst *Elisabeth Jerichau* 1881 (32).

Men efterhånden kom »forglemmigej« også i miskredit, Jeppe Aakjær f.eks. anvender den kun et sted i sin hjemstavnsdigtning. (33).

LITTERATUR: (1) 689 2,88f,91; (2) 622 19f; (3) 161 1906/23:1053; (4) 406 16,1911,172; (5) 19 77,79; (6) 168 6,1871,306; (7) 739 2,32; (8) 398 1821,208; (9) 634 11968; (10) 462 47; (11) 296 nr. 52,1920; 503 25/5 1924; (12) 635 4/6 1954; (13) 296 81,1965,681; (14) 690 5,492; 85 96; (15) 210 21/3 1953; (16) 506 1840, 32; (17) 307 5f; (18) 333c 48; (19) a 735 11, b 735e 121; (20) 844 28/5 1944; (21) 766d 60; (22) 417 nr. 39,1903, 868c 168; (23) 283i 50; (24) 417 1905,263; (25) 665k XII.2; (26) 19b; (27) 65 13/5 1928; (28) 117 2. udg. 25; (29) 371b 57f; (30) 297b 76; (31) 690 11,1168; (32) 440 37; (33) 689 2, 89; 19 77f; 296 1920,218-20; 263 1961,84(1797); 754b 102f,141-43 og i 665k.

ANDRE NAVNE

Musepøre 1596-1924 efter bladenes form og bløde behåring jf. det botaniske slægtsnavn, af græsk *myos* = mus og *oton* = øren. *Skorpionsurt* 1688-1769 og *skorpionsrumpe* o. 1700 af det før-linnéiske navn *Scorpioides*, der sigter til dens indrullede blomsterstands lighed med dyrets hale. *Jomfru[Maries]soløje* 1786, 1820, *kateøjne* 1793ff er et ret udbredt navn, sml. ærenpris s. 55; *emaljeblostm* 1794 (1). Fæøerne: *høylús* o. 1780ff til Mark-Forglemmigej, hvis tørre blomsterbægre let frigøres og hænger som lus i folk, der høster hør (1800) (2).

LITTERATUR: (1) 689 2,89-91; (2) 751 70f.

DIVERSE ANVENDELSE

Forglemmigej blev før 1800 betragtet som giftig for kvæg og især får, men fodringsforsøg på Landbohøjskolen viste, at det ikke er tilfældet (1).

Mark-Forglemmigej »har engang været brugt mod øjensygdomme« (1800; 2). »Hvid forglemmigej« (*Omphalodes linifolia?*) fordrev rotter (Røsnæs; 3).

Stillidsen bygger sin rede af forglemmigej (4). - Bliver forglemmigejer sat i vådt sand, kan de blomstre i dagevis (Slesvig o. 1900; 5).

LITTERATUR: (1) 974 ny saml. 4,1793,497; 739 2, 1800,32f; (2) 739 2,35; (3) 914 1,246; (4) Jul 1945, 4; (5) 634 13473/8.

Hundetunge, *Cynoglossum officinale*

Toårig 30-80 cm høj gråfiltet og ildelugtende plante, det 1. år med roset af lancetformede

Hundetunge.
Flora Danica, 1769.